

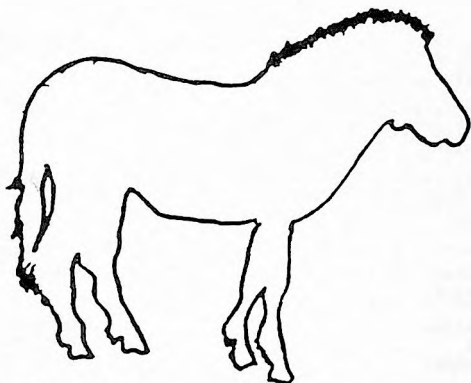
SUOMI-MONGOLIA SEURA
SAMFUNDET
FINLAND-MONGOLIET

ФИНЛАНД-МОНГОЛЫН
НАЙРАМДЛЫН
НИЙГЭМЛЭГ

JÄSENLEHTI

1/1997

UUTISIA

JOHTOKUNTA 1996

Jertta Ratia-Kähönen, pj. Uudenmaankatu 31 A 2 00120 Helsinki	09-604038 (k)
Anne Hanhijärvi, tal.hoit./jäsenasiat Takamaantie 6 02780 Espoo	09-8135879 (k)
Erkki Jauhiainen, varapj./tiedevastaava Halkosuontie 89 B 00660 Helsinki	09-7541428 (k)
Lea Loiri, tiedotusvastaava Urkupillintie 6 H 201 00420 Helsinki	09-14802800 (t) 09-5634431 (k)
Ulla Roiha, sihteeri Aleksis Kiven katu 48 C 72 00510 Helsinki	09-1483717 (k)
Ronny Rönngqvist Viherkallionkuja 3 V 02710 Espoo	09-595068 (k)
Nina Salo Merimiehenkatu 15 B 33 00120 Helsinki	09-628846 (k)
Hannu Tomminen Tähtitie 6 00600 Helsinki	09-795036 (k)
Veli Väisänen, verkkovastaava Pallastunturinkuja 5 D 15 01280 Vantaa	09-50672365 (t) 09-3920787 (k)
Tilintarkastajat:	
Juha Janhunen Pieni Robertink. 4 00130 Helsinki	
Raimo Raitasalo Mannerheimintie 69 B 39 00250 Helsinki	09-2419233 (k)
varatilintarkastajat:	
Helka Karjalainen Paasikatu 2 04440 Järvenpää	09-285371 (k)
Leena Piispa Munkkiniemen puistotie 12 A 17 00330 Helsinki	09-488120 (k) 09-14802994 (t)

Onnekasta vuodenjatkoa!

Edellinen jäsentiedote oli nimitetty juhlallisesti jäsenlehdeksi ja nyt jatkamme samoilla linjoilla. Aineistoa vain on tällä kertaa enemmän. Antti Ruotsala ja Ronny Rönqvist ovat muistaneet lehteä artikkeleilla ja Nina Salo tarjoilee mongolilaisen ruokareseptin. Olemme myös suomentaneet ja osin toimittaneet The Mongol Messenger -sanomalehden uutisia kaikkien jäsenten iloksi. Mongoliasta kun niin harvoin tiikuu uutisia joukkoviestimiimme. Erisnimien kirjoitusasu on valitettavan epäyhtenäinen ja lehden ulkoasu vielä muutenkin puutteellinen, mutta kehitymme! Parannusehdotukset ja uusi aineisto ovat tervetulleita.

Vuonna 1990 alkaneet poliittiset mullistukset ja talousuudistukset ovat koskeneet kipeästi Mongolian lapsiin. Pääkaupungissa Ulaanbaatarissa on 4 000 rekisteröityä katulasta, mutta tukitoimet ulottuvat vain kouralliseen. Talvisin pakkasta voi olla jopa 50 astetta. Huonosti ravitut ja kesävaatteissa kulkevat lapset nukkuvat viemäreissä, muuta yöpymispaikkaa heillä ei ole. Kaikkinainen apu näiden lasten tilanteen parantamiseksi on tarpeen. Suomi - Mongolia-Seura kantaa kortensa kekoon järjestämällä hyväntekeväisyyskonsertin Ulaanbaatarin katulasten hyväksi ke 29.11.97 Savoy-teatterissa klo 19. Eturivin taiteilijat esiintyvät ilman palkkiota ja konsertin tuotto osoitetaan kokonaan katulasten hyväksi. Seuran jäsenet voivat osallistua auttamiseen tuleamalla itse konserttiin ja kertomalla siitä muillekin. Lippuja saa myös mielihyvin myyntiin. Tavoitteena on saada 600 paikan sali täyteen! Väliajalla on myynnissä mm. teetä ja buujeja, mongolilaisia lihalla täytettyjä nyyttejä.

Nyt on myös oiva tilaisuus hankkia seuralle uusia jäseniä!

TAPAHTUMAKALENTERI

=====

MATKA 97 RESA 18. - 19.1.97 Messukeskuksessa. Seuramme esittäytyy Kaukomatkat-hallissa.

VILLAPAITAKONSERTTI. Hyväntekeväisyyskonsertti Ulaanbaatarin katulasten hyväksi Savoy-teatterissa ke 29.1.97 klo 19. Pääsymaksu 60 ja 40 mk sekä käytetty, mutta puhdas ja ehjä villapusero (vapaehtoinen, ja muutakin lämmintä saa tuoda). Liput seuran jäseniltä, Savoy-teatterista ja Lippupalvelusta.

VUOSIKOKOUS to 6.3.97 klo 18 UUYJ:n tiloissa Mariankatu 8 B.

TELEVISIOSSA

=====

TV-2 lähettää Matkapassi-otsikolla kaksi Mongoliaa käsittelevää 13-minuuttista ohjelmaa:
21.2. Aromurmelit
21.3. Porokansa

LEHDISSÄ HILJAN ILMESTYNYTTÄ

=====

Toimittaja Päivi Musakan ja kuvaaja Ullamaija Hännisen juttuja
ANNA 38/96, Sitkeä mongolilainen arvostaa vapauttaan.
TETO (Teollisuustoimihenkilöiden jäsenlehti) 10/1996,
Mongolia on maa, jossa jokainen auto on taksi.

LAPSEN MAAILMA 11/1996, Mongolian lapset ovat maan tulevaisuus.
APU 48/96, Hämärän rajalta valoon - Mongolian tie nykyaikaan.

NATIONAL GEOGRAPHIC, vol. 190, NO.6, December 1996
(numero on omistettu Tshingis-kaanille, artikkeli jatkuu helmikuun numerossa)

KATULAPSET TARVITSEVAT SUOJELUA

John Beauclerk brittiläisestä Save The Children Fund -järjestöstä kirjoittaa The Mongol Messenger -lehden numerossa 43 (30.10.96) Ulaanbaatarin katulapsiongelma. Talousuudistuksen odottamaton sivutuote on saanut ymmälleen julkisen sanan ja jopa parlamentin. Olemassa olevat palvelut (Itgel Centre ja vastaavat) ulottuvat ehkä vain noin 150 lapseen. Rekisteröityjä katulapsia on Ulaanbaatarissa kuitenkin 4 000. Sitä paitsi nykyisessä järjestelmässä yhteiskuntaan sopeuttaminen on tehotonta, hyvin kallista ja useimmat katulapset ovat haluttomia osallistumaan siihen.

Kovan linjan näkemyksen mukaan kotoaan lähtevät lapset ovat rikollisia, jotka voitaisiin saada yhteiskuntakelpoisiksi työleirillä. Ongelmana on se, millä perusteilla lapset sinne otettaisiin. Jos leiri toimisi hyvin, sinne saattaisiin syntyä tunkua, muttei välttämättä katulasten taholta. Vanhemmat voisivat ajaa lapsensa kadulle hyötyäkseen järjestelmästä.

Työleiri olisi kuitenkin todennäköisimmin kuriltaan ankara ja lapset pidettäisiin siellä pakkokeinoin. Lain mukaan alle 14-vuotiaita ei kuitenkaan voi pidättää yli kolmeksi vuorokaudeksi ja monet katulapsista ovat alle 14-vuotiaita. Yli 14-vuotiaat lainrikkajat tuomioistuimet lähettävät lastenvankilaan.

Melkein kaikki katulapset aloittavat uuden uransa jäämällä pois koulusta. Opettajat eivät ole kiinnostuneita pitämään heikosti menestyviä oppilaita tunneilla, koska palkka on riippuvainen opetustuloksista. Aliravittuja ja huonosti vaetetettuja lapsia suorastaan rohkaistaan jäämään pois. Tätä menettelyä olisi tarkistettava ja paljokittava sellaiset opettajat, jotka saavat lähtökohdiltaan heikot lapset pysymään koulussa.

Koulupinnarit eivät välttämättä lähde heti kadulle. Usein on välivaihe, jolloin riidellään perheen piirissä. Koulut voivat ja niiden pitäisi tehdä enemmän tässä herkässä vaiheessa lasten ja vanhempien auttamiseksi. Yhä kallistuvat päivähoidot maksut estävät köyhien perheiden lasten pääsyä varhaiskasvatukseen pariin. Näistä lapsista tulee helpommin koulupinnareita, jos menevät kouluun ollenkaan. Meneillään olevat uudistukset velvoittavat päiväkodit tarjoamaan palveluja kaikille toimialueensa 2 - 8-vuotiaille.

Lasten Kansallinen Keskus tarjoaa lasten tukipalveluja, mutta vuodesta 1991 lähtien sen ammattitaitoinen henkilökunta on joutunut toimimaan surullisen vähäisin resurssein. Yhdessä vapaaehtoisten kanssa Keskukseen työntekijät ovat kuitenkin eturintamassa lasten auttamiseksi. He ovat perustaneet katulapsille kerhoja, johtavat rokotuskampanjoita, yrittävät saada pinnarit kouluun, järjestävät ammattiopetusta ja tukevat työssä käyviä lapsia. Tällaisia hankkeita olisi tuettava ja laajennettava edelleen.

Valtion budjetista rahoitetaan Apukeskuksia, joita on Ulaanbaatarin jokaisessa kaupunginosassa ja kaikissa maaseutukeskuksissa. Useimmat

keskukset vastustavat katulasten avustamista ja ruokkivat mieluummin köyhiä ja vähemmän niskoittelevia vanhuksia ja vammaisia. Ruokapalveluja voidaan tuottaa tehokkaammin pienin järjestelyin, mm. uudelleen kouluttamalla henkilökuntaa. Apukeskukset voisivat ainakin tarjota yösijan, ettei katulasten tarvitsisi yöpyä viemäreissä.

Olemassa olevia tukijärjestelmiä on tuettava ja saatava heikossa asemassa olevat lapset yhteiskunnan tukiverkkoon eikä eristää ja syrjäyttää heitä, toteaa John Beauclerk.

MEGDZHID DZHANRAISEG -TEMPELLI SAI VIHDOINKIN BUDDHA-PATSAANSA

Jokaisen Mongolian-kävijän tuntema Gandanin luostarikompleksi Ulaanbaatarissa sai arvokkaan lisän, kun liki kuusi vuotta tekeillä ollut Megdzhid Dzhanraiseg -tempppelin uusi Buddha-patsas vihittiin lokakuussa 1996. Vihkiseremonia johti tietenkin Gandanin luostarin hengellinen johtaja Khambo Lama Tshoidzhams.

Vuonna 1809 perustettu luostari on jotakuinkin ainoa, joka selvisi kommunistiajan sorrosta. Viime vuosina uusia luostareita on toki perustettu hävitettyjen tilalle eri puolille Mongoliam. Gandanin luostarin komea tiibetiläis-kiinalaiseen tyyliin rakennettu Megdzhid Dzhanraiseg -temppleri, johon uusi patsas on sijoitettu, on tuttu maamerkki Ulaanbaatarissa. Tämän rakennuksen historia on varsin mielenkiintoinen.

Vuosisatamme alussa Mongolian hengellinen ja maallinen valtiot Bogdo-Gegen eli 8. Jetsundamba Hutuktu oli sokeutumassa. Jotta hänen näkönsä paranisi, pantiin ruhtinas Handadordzhin (G. J. Ramstedtin tuntema Handu-Wang) aloitteesta toimeen maanlaajuinen keräys, massiivisen Avalokiteshvara-patsaan pystyttämiseksi Gandanin tempelli-alueelle. Keräyksestä saaduilla varoilla valettiin 17 metriä korkea patsas, joka valmistui 1912. Patsaan suojaksi rakennettiin samana vuonna nykyinen 42 metriä korkea Megdzhid Dzhanraiseg -temppleri.

Bogdo-Gegen kuoli 1924, mutta Megdzhid Dzhanraiseg sai olla suhteellisen rauhassa aina vuoteen 1943 saakka, jolloin neuvostotoverit vaativat patsasta itselleen osallistumisesta Mongolian sotaponnistuksiin. Patsas kuljetettiin Neuvostoliittoon ja samalla hävisi suurin osa tempppelin muustakin sisustuksesta ja vain ulkokuori jäi jäljelle. Mongoliassa uskottiin pitkään, että patsas oli säilyttänyt jossain Neuvostoliiton museon kellarissa. Näin uskoi vielä 1989 silloinen Gandanin hengellinen johtaja Khambo Lama Gaadan, jonka kanssa allekirjoittaneella oli silloin tilaisuus keskustella asiasta. Myöhemmin varmistui, että patsas sittenkin oli sodan aikana sulatettu ja metallit käytetty puna-armeijan tarpeisiin.

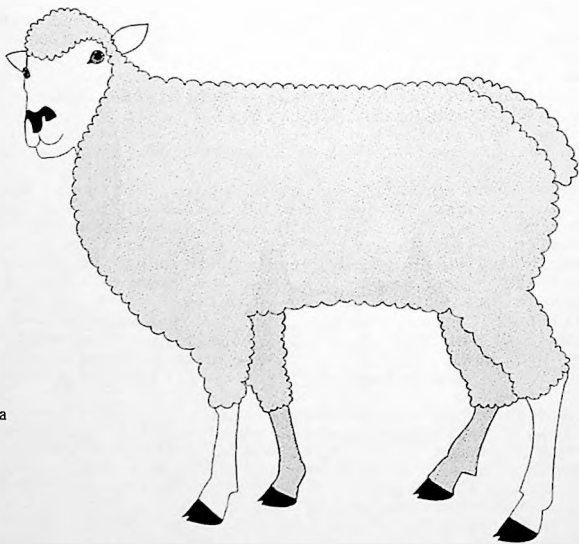
Mongolian vapautumisen myötä päätettiin teettää uusi patsas vanhan tilalle. Toistaiseksi varsin hatarien tietojen mukaan uusi, nyt vihitty patsas olisi peräti 28 (?) metriä korkea ja painaisi noin 90 tonnia. Patsaan valmistamiseen olisi käytetty 3 kiloa kultaa, 25 kiloa hopeaa, 20 tonnia kuparia ja 30 tonnia terästä sekä noin 400 jalokiveä. Patsaan sisällä on 16 tonnia (?) sutrojen kopioita sekä muita esineistöä. Patsas on tullut maksamaan 400 milj. tugrikkia. Noin puolet summasta on saatu keräyksin.

Megdzhid Dzhanraiseg -temppeleihin liittyy mielenkiintoinen episodi Mongolian lähihistoriasta. Se on dokumentoitu prof. F. Ossendowskin kirjassa "Eläimiä, ihmisiä ja jumalia". Vuosi oli 1921 ja silloin Urgassa (Ulaanbaatarin entinen nimi) hallitsi hullu paroni, kenraali

Roman von Ungern-Stenberg, joka oli buddhisti ja Bogdo-Gegenin tukija. Ossendowski kertoo oisesta käynnistä Gandanin temppelealueella, jolloin paroni oli suunnannut askeleensa nimenomaan Megdzhed Dzhanraiseg -temppeliin. Siellä hän oli rukoillut kymmenisen minuuttia suuren Buddha-patsaan edessä ja todennut: "En pida tästä temppeleistä. Se on uusi ja se rakennettiin, kun elävä buddha tuli sokeaksi. En näe kultaisen Buddhan kasvoilla kyyneleitä, en toivoo enkä murhetta, en edes kansan kiitostakaan. Ei ole vielä kulunut kylliksi aikaa, että jumalan kasvoille olisi jäänyt sellaisia merkkejä. Nyt menemme vanhaan ennustuspyhäkköön - - ." Siellä ennustettiin, että kenraalilla on tasan 130 päivää elinaikaa. Tämä ennustus toteutui sittemmin parin päivän tarkkuudella, mutta se onkin vallan toinen kertomus.

On hienoa, että tähän saakka tyhjänä seisonut Megdzhid Dzhanraiseg -temppele on vihdoinkin saanut uuden Buddha-patsaan. Näin rakennusmuodostaa taas osan elävää Gandanin luostarin elämää. Toivotaan, ettei uusi patsas joudu milloinkaan ryöstäjien kasiin kuten edeltäjänsä.

(The Mongol Messengerin ja muiden lähteiden mukaan Ronny Rönngvist 1.1. 1997)

Lammas-riisipata

1 kg paistia
4 dl riisiä
suolaa
mustaa pippuria
persiljää
minttua

Leikataan lammaspaiisti suuriksi paloiksi. Keitetään suolavedessä kunnes liha on pehmeää. Pataan kaadetaan aluksi riisi. Peitetään keitetyillä lihanpaloilla. Lisätään lihan keitinvesi. Lisätään runsaasti persiljää. Lisätään minttu ja mustapippuri. Haudutetaan uunissa n. 200 asteen lämmössä runsaat puoli tuntia, tai kun riisi on taysin kypsää.

SUURVALTAKAUDEN MONGOLIEN USKONNOLLINEN SUVAITSEVAISUUS

Mongolit perustivat 1200-luvulla maailmanhistorian laajimman imperiumin, joka kaikkien imperiumien tapaan luotiin surmaamalla väestöä ja tuhoamalla korvaamattomia kulttuuriarvoja. Olojen rauhoittua se ei ollut kuitenkaan aivan kauhea paikka elää. Mongolien sotilaallinen voima ja kehittynyt hallintokoneisto synnyttivät alueelle entiseen verrattuna rauhan tilan - Pax Mongolica. Yhtenä sen takaajana oli myös mongolien uskonnollinen suvaitsevaisuus.

Euroopan katolinen kristikunta joutui 1240-luvulla kosketuksiin mongolien valtakunnan kanssa mongolien Euroopan-hyökkäyksen (1241-1243) muodossa. Pian sen jälkeen monet läntiset lähetystöt suuntasivat kulkunsa kohti Aasiaa yrittäessään solmia diplomaattisia yhteyksiä näihin kristikunnan äskeisiin uhkaajiin. Vuosina 1253-1255 Ranskan kuninkaan lähetti, flaaamilainen fransiskaani Willelmus Rubruk matkasi aina nykyisen Mongolian alueelle, mongoli-imperiumin silloiseen pääkaupunkiin Karakorumiin. Sekä meno- että paluumatkallaan hän kohtasi Tšinggis-kaanin pojanpojan, Venäjää alistaneen Kultaisen Ordan hallitsijan, Batun.

Rubruk kirjoitti matkastaan Itinerarium-nimisen teoksen. Siinä hän kertoo mm., kuinka hän heti ensitapaamisella uhkasi Batu-kaania tämän hovin keskellä ikuisella kadotuksella, mikäli tämä ei ottaisi kastetta ja omaksuisi kristinuskoa. Rubrukin sanat saivat aikaan kaaoksen läsnäolijoiden keskuudessa, jotka alkoivat nauraa ja taputtaa käsiään häntä pilkatakseen. Batu esiintyi sen sijaan mongolihallitsijoiden tapaan ylevästi tyytyen vain hymyilemään.

Rubrukia ei kuitenkaan rankaistu hänen loukkaavasta käytöksestään. Batu osoitti päinvastoin hänelle ja hänen seurueelleen erityistä arvonantoa antamalla heille juotavaksi omaa kumissiaan. Rubrukia suojasi hänen asemansa sekä lähettiläänä että uskonnollisen säädyn edustajana.

Tuohon aikaan mongolit olivat aina aristokratiaansa myöten pääasiassa amanisteja ja perinteisen kansanuskonsa harjoittajia. Heidän jumalpantheoninsa huipulla oli aron yllä kaar-

tuva "Ikuinen sininen Taivas", mutta he kunnioittivat myös mm. "Äiti Maata", esi-isiä sekä lukemattomia luonnossa ilmeneviä paikallisia jumaluuksia.

Mongolit olivat kuitenkin hyvin selvillä, että heidän asuin-alueensa ulkopuolellakin esiintyi runsaasti yliluonnollisia voimia - siksi myös muiden kansojen jumalien kanssa oli syytä olla hyvissä väleissä. Uskonnollinen suvaitsemattomuus oli heille täysin vierasta. Mongolien lakikokoelma "Suuri ikuinen Jäsa" sisälsikin säädökset, joiden mukaan kaikkia uskontoja tuli kunnioittaa eikä yhtäkään niistä saanut kohottaa toisen yläpuolelle. Edelleen kaikki uskonnonvastainen toiminta oli ankarasti kiellettyä. Tällainen asennoituminen oli järkevää jo imperiumin eheyden kannalta.

Mongolit tiesivät kyllä varsinkin kristittyjen ja muslimien uskonnollisesta ylimielisyydestä ja fanatismista. Rubrukin em. käyttäytyminen oli ollut silti erityisen räikeää, sillä se oli jäänyt isäntien mieleen. Hieman Rubrukin lähdön jälkeen Armenian kuningas Hethum I vieraili Batun hovissa, missä hänelle kerrottiin Rubrukin käännytysyrityksestä. Hethum I, jonka maan mongolit olivat valloittaneet ja joka sai hallita vain heidän mandaatillaan, ymmärsi mongolien ajatusmaailmaa Rubrukia paremmin. Vuosia myöhemmin Hethum I kohtasi Tripolissa italialaisen fransiskaanin Jacobus de Iseon, jolle hän kuvasi tapahtunutta. Jacobus de Iseo raportoi sittemmin asiasta esimiehilleen kertoen Batun kuninkaan mukaan ojentaneen Rubrukia seuraavasti:

"Inettäjä antaa aluksi muutamien maitotippojen valua pienokaisen suuhun, niin että tämä maistettuaan maidon ihannuuden päättää aloittaa imemisen. Vasta sitten hän tarjoaa pienokaiselle rintaansa. Samoin sinun tulisi suostutella meitä, jotka olemme näköjään täysin tietämättömiä tästä opista, yksikertaisella ja järkevällä tavalla. Sen sijaan sinä uhkaat meitä heti ikuisilla rangaistuksilla."

Emme tiedä varmasti, lausuiko Batu koskaan noita viisaita sanoja. Tuolloisista eri kulttuuripiirien kirjoituksista on kuitenkin luettavissa, miten hienovaraisesti ja arvostavasti - "psykologisella vaistolla" - mongolit osasivat lähestyä eri uskontoja ja kommunikoida niiden edustajien kanssa. Ehkä siinä on viestiä kaikille niille, jotka tälläkin hetkellä ajattelevat omaavansa ainoan totuuden - edusti tuo totuus sitten mitä uskontoa tai ideologiaa tahansa.

UNICEF on toteuttanut Mongoliassa 13 projektia vuodesta 1986 lähtien. Kaksi projektia on kohdistunut katulapsiin ja vammaisiin lapsiin. Viime vuosina köyhyys on kasvanut ja lapset kärsivät ensimmäiseksi vaikeista sosiaalisista oloista.

VALUUTTAKURSSIT 1 USD - 696,9 tugrikia, 1 DEM - 450,2 tugrikia.

TYÖTTOMYYS KASVANUT KOVASTI. Vuoden 1996 lopussa työttömiä oli 53 600, kasvua vuoden alusta 8500. Työikäisiä on 1,1 milj.

UUOITUNEN INFLAATIO kohonnut 58 prosenttiin. Kauppataseen alijäämä oli 97,1 milj. USD. Vientitulot ovat vähentyneet pääasiassa siksi, että kupari ja kashmirvilla (yhteensä 70 % Mongolian viennistä) halpenivat yli 30 % maailmanmarkkinoilla.

KAKSI TUOMITTIIN KULTAOIKEUDENKÄYNNISSÄ, joka kesti yli viisi vuotta. Entinen Kauppa- ja Kehityspankin johtaja D. Suh-Erdene sai kuusi vuotta vankeutta ja entinen Mongolian pankin johtajistoon kuuluva G. Hudertshuluun neljä vuotta vankeutta osallisuudesta 82,4 milj. USD:n kavallukseen 4,4 tonnin kultakaupan yhteydessä.

ARDYN BANK ja MONGOL DAATTGAL BANK LAKKAUTETTU miljoonatappioiden vuoksi. Yksityiset talletukset kuitenkin turvataan sataprosenttisesti. (The Mongol Messenger 18.12.96)

HÖVSGÖLIN TIENOON KARJANKASVATTAJA: JURTISTA EI LUOVUTA MILLOINKAAN

Loka-marraskuun vaihteessa Mongolian karjankasvattajat muuttavat talviasumuksiinsa. Jurttamateriaalien puute on saanut useat perheet rakentamaan pysyvämmän asumuksen talvisijoilleen.

Hövsgöliniläinen karjankasvattaja Sh.Tsoghuu on syksyn mittaan viimeistellyt perheensä uutta talvikotia. Tsoghuun perhe asuu Hövsgöl-järven länsipuolella. Herra Tsoghuu on yksi Mongolian 800 000 paimentolaisesta, jotka muuttavat asuinpaikkaansa vuodenaikojen mukaan. Viime talvena Tsoghuu rakensi kolme kuukautta kahden huoneen puumökkiä. Marraskuun ensimmäisenä Tsoghuun perhe lähti Hugynjokivarren syyskodista pystyttääkseen talvileirin laakson vastakkaiselle puolelle. Jurttan asukkaiden on pidettävä kotinsa kunnossa, sillä pakkasta saattaa olla yli 50 astetta.

"Mukavan uuden jurttan valmistaminen on nykyisin hankalaa villa- ja puuvillakankaiden puutteen takia", Tsoghuu toteaa. Niinpä hän päätti rakentaa talon paikallisista tarveaineista. Monet muutkin seudun karjankasvattajat ovat seuranneet hänen esimerkkiään. Kokemus on Tsoghuulle aivan uusi, sillä hän ei ole milloinkaan asunut neljän seinän sisällä. Perheen entistä jurttaa käyt-

tetään varastona samoin kuin vajaa, jonka isäntä on rakentanut talon kylkeen.

Rakennuksessa ei ole käytetty ainuttakaan naulaa. Jokainen paikallista mustaa puuta oleva hirsi on sahattu ja höylätty siten, että liitokset ovat tiiviit. "Lattia on eristetty joentormista kaivetulla hiekalla, ja katon olen eristänyt risuilla", Tsoghuu kertoo. Keittiön hella lämmittää myös toista huonetta, joten talossa on alkeellinen mutta tehokas keskuslämmitys. Makuuhuoneen lämmitystä säädellään keittiön hellassa poltettavan puun määrällä. Jakit kuljettavat viikoittain kerättyä polttopuuta, jota kuluu talven mittaan noin kymmenen kuutiota.

Tsoghuu, hänen vaimonsa Otgogii ja heidän kolme poikaansa Erdenedzhargal (17), Davaatseren (12) ja Dalaitseren (7) muuttavat asuinpaikkaa 10 kilometrin säteellä neljästi vuodessa. Perhe ja 40 lammasta, 30 lehmää, 30 vuohta, 9 hevosta ja 5 jakkia viettävät talvileirissä noin viisi kuukautta huhtikuun ensimmäiseen päivään saakka. "Jurttia talot eivät milloinkaan korvaa, mutta ne ovat meille vaihtoehto. Silti mongolialainen jurtta pysyy aina mieluisimpana asumuksenamme", Tsoghuu toteaa.

Purheen asetuttua uuteen kotiinsa isäntä ajaa kuorma-autolastillisen naudan- ja lampaanlihaa, lampaannahkoja ja maitoa Darhanin, Erdenetin ja Ulaanbaatarin kauppoihin. Kuukauden kestävän matkan aikana perhe voi myydä tuotteitaan ja hankkia tarvikkeita pitkän talven varalle. Tsoghuun vaimolle matka on ensimmäinen käynti Mongolian pääkaupungissa. (The Mongol Messenger 16.10.96)

MONGOLIAN KAMELI PYSYY USKOLLISENA MAKUTOTTUMUKSILLEEN

Kameli kesytettiin jo 4 000 vuotta sitten Mongoliassa, mutta siitä ei ole toistaiseksi tullut hemmoteltua kotieläintä. Kameli syö mieluummin koiruohoa ja varpukasvien versoja kuin laidunten mehevää ruohoa. Se juo paljon makeaa vettä, mutta sille kelpaa hyvin myös suolainen vesi.

Kameli pystyy kantamaan 500 kilon taakkaa paahdavan kuumalla arolla ilman lepotaukoa jopa 50 kilometrin taipaleita. Kameli painaa noin 800 kiloa ja se on 2,3 metrin korkuinen. Se kävelee neljän kilometrin tuntivauhtia, mutta voittaa juoksussa tarpeen tullen hevosenkin.

Mongoliassa kamelia ei käytetä vain kuormajuhtana. Kamelin maitoa,

lihaa ja karvaa arvostetaan suuresti ja kamelinmaitotuotteita pidetään terveellisinä. Vahva ja lämmin kamelinkarva on teksitiiliteollisuuden arvokasta raaka-ainetta.

Kaksikyttyräisiä kameleita on nykyään eniten maailmassa juuri Mongoliassa, vuoden 1995 tilastojen mukaan 367 000 yksilöä. Kameli esiintyy usein mongolialaisissa kansansaduissa ja tarinoissa. Se on viisas ja jalo eläin, jota kunnioitetaan sen voiman ja kestävyyyden takia.

Mongolialaisten paimenten mukaan kameli on ainoa eläin, joka kykenee todella ilmaisemaan suruaan. Kun nuori kameli aavistaa joutuvansa eroon emästään, se alkaa äänekäästi valittaa, ja samoin emä valittaa menettäessään poikasensa. Paimenet väittävät kamelin tuntevan myös häpeää. Uros ja naaras vetäytyvät keväisin lauman ulkopuolelle parittelemaan. Kun varsomisen aika koittaa, kameliemä kätkeytyy lajitovereiltaan ja ihmisiltä.

Kun kamelille antaa hieman koiruohoa, eläin laskeutuu kiitollisena maahan ottaakseen ruokkijansa kyytiin. (The Mongol Messenger 2/11.96)

MAAN YKSITYISTÄMINEN ETENEE HITAASTI. Opositio marssi ulos kahden lakiesityksen käsittelystä.

KUUSI YRITYSTÄ YKSITYISIKSI HUUTOKAUPASSA ULAANBAATARISSA.

Valtion kassaan kertyi 787 milj. tugrikia. Mm. Solongo-ravintola, kampaamo ja kenkäkauppa siirtyivät yksityisille omistajille.

MINIMITOIMEENTULON rajaksi 1997 on määritelty kaupunkialueilla 12 400 tugrikia ja maaseudulla 11 300 tugrikia.

PRESIDENTTI P. OTSHIRBAT VAATII INVESTOINTEJA KULTAKAIVOKSIIN.

V. 1996 kultaa kaivettiin Mongoliassa 5311 kiloa (1991 vain 810,8 kiloa). Kulta 2000 -ohjelman avulla määrää voitaisiin lisätä 400 %. Mongolian kultavarat on arvioitu 160 tonniksi.

MONGOLIAN TIEDEAKATEMIA 35-VUOTIAS. Akateemikoita on 44, laitoksia 17.

ANKARA JÄÄKAUSI MONGOLIASSA 700 MILJ. VUOTTA SITTEEN. Kalliotutkimuksia tehty Gobi-Altilla. Kansainvälistä tutkijaryhmää johti brittiläinen Graham Shields. Kivimuodostelmat ovat säilyneet epätavallisen hyvin. Tutkimuksissa löytyi myös eräs maailman vanhimmista riutoista (540 milj. vuotta). Muodostelma on syntynyt kivettyneistä levisistä. Näihin aikoihin ilmestyivät ensimmäiset eläimet maapallolle.

MONGOLIAN VANHOJEN KORUJEN NÄYTTELY ITALIASSA TORRE DEL CRECOSSA. PALEONTOLOGIAN NÄYTTELY TRIESTESSÄ. Näyttelyjen yhteydessä on jul-

kaistu luettelot ja kirjanen. Tarkoituksena on kehittää laajemminkin Italian ja Mongolian välisiä suhteita. (The Mongol Messenger 25.12.96)

ERDENZUU-LUOSTARIN KUNNOSTUKSET aloitettiin elokuussa. Kolmen päätempelin katot sekä seitsemän osaa yhteensä 108:n stupan muodostamasta muurista on korjattu. Luostari on rakennettu 1600-luvulla muinaisen Tshingis-kaanin pääkaupungin Karakorumin tiilistä ja kivistä. Karakorum oli hylättyinä liki puoli vuosisataa, kun luostari oli 30-luvulla tuhottu, samoin kuin yli 700 muuta luostaria. Luostari, joka oli yksi maan keskeisimmistä uskonnollisista keskuksista, elvytettiin 1992 turistipyydykseksi. "On aika vaikeaa tehdä uudelleen mestarien työtä, mutta teemme parhaamme säilyttääksemme heidän tasonsa", kertoo korjaavan yhtiön insinööri. "Vaikeinta on ollut rekonstruoida puiset ikkunapuitteet." Yhtiö arvioi kunnostuksen olevan valmis lokakuussa. (The Mongol Messenger 4.9.1996)

TURISMITEOLLISUUS TARVITSEE MUUTOSTA. Mongolia menettää asemiaan ulkomaalaisten turistien kiinnostuksen kohteena, jos ei sen rakenteita muuteta (matkailun tuotto 2 milj. USD), sanoo turismista vastaavan ministeriön edustaja N. Bjambajev. "Paikallisten lentojen korkeat hinnat sekä kaksinkertaiset hinnat ulkomaalaisille vieroittavat Mongoliaan matkaansa suunnittelevia," Bjambajev sanoi. "Tulevaisuudessa Mongolian täytyy houkutella turisteja mukavilla hotelleilla, käyvillä hinnoilla ja turistialenuksilla. Monet Mongolian turistiorganisaatiot mainostavat länsimaiseen tapaan pöyhistellessä korkealaatuisilla palveluilla, vaikka näin ei ole asian laita. Turisteille täytyy tiedottaa sähkökatkoista ja muista päivittäisen elämän ongelmista." Osaston mukaan Mongoliassa vierailee vuosittain noin 13 000 turistia. Ennen vuotta 1990 turisteilla oli hämärä käsitys Mongoliasta. Dokumenttifilmi Great Empire julkaistiin muutama vuosi sitten. Se kiinnosti kovasti japanilaisia ja lisäsi runsaasti heidän matkojaan Mongoliaan. Ministeriö on rekisteröinyt 154 turistiorganisaatiota, joista 50 on aktiivisia. Noin 30 näistä tuo maahan turisteja ja loput hoitavat ulkomaille suuntautuvaa turismia. Turistileirien ja hotellien rakentaminen on vilkastunut. Ulaanbaatarissa on noin 20 eritasoista hotellia. Huonehinnat vaihtelevat 20 USD - 160 USD:n välillä. Toimivia turistileirejä on 32. Sadat turistit ovat luopuneet suunnitelmistaan vierailla Mongoliassa myös metsäpalojen ja koleratapausten takia. Turisteja on arvioitu olleen touko-syyskuussa vain noin 10 000 henkeä. (The Mongol Messenger 11.9.1996)

UUTISIA MONGOLIASTA

Mongolian hallitus aloitti nelivuotissuunnitelman toteuttamisen marraskuun 1996 viimeisen viikon istunnossaan. Sen mukaan tullaan mm. valtion omaisuudesta 60 %:a yksityistämään. Suunnitelmassa edellytetään myös Mongolian yhteisön täydellistä demokraattista uudistamista. Vuodesta 1998 vuoteen 2000 mennessä suunnitelma edellyttää, että Mongolia olisi omavarainen polttoaineen suhteen, dynaamisempi vientikaupassa ja tuottoisampi perusteellisuudessa. Ministerit suunnittelevat, että verotus pysyisi 20 % ja 30 % välillä suunnitelmakaudella. Näiden suunnitelmien tueksi toivotaan ulkomaisia investointeja, pääomaa ja teknistä apua. Hallitus haluaa erityisesti keskittyä köyhyyden lievittämiseen ja työttömyyteen. Virallisten tilastojen mukaan 16,9 % koko Mongolian väestöstä elää köyhyydessä. Hallitus haluaa puolittaa em. prosenttiluvun ja alentaa työttömyysasteen 5 %:iin. Ulkomaan politiikassaan hallitus pyrkii yhteistyöhön Venäjän ja Kiinan kanssa, tukeutuen em. valtioihin erityisesti kansainvälisessä strategiassa. Hallitus haluaa laajentaa suhteitaan Aasian ja Tyynenmeren reunavaltioihin, Eurooppaan ja Lähi-Itään. Mongolian pääministerin, M. Enkhsaikhan'in mukaan hallituksen uudistusten ja päätösten toteuttaminen on täysin riippuvainen vastanimitettyjen kuvernöörien vastuullisesta toiminnasta. Marraskuun viimeisellä viikolla pääministeri nimitti uudet kuvernöörit kaikkiin Mongolian 18 aimakiin.

Säätila oli Ulaanbaatarissa 11.12.1996 seuraava: yölämpötila -35° ja -40° C välillä, päivälämpötila -23° ja -28° C välillä, vähän lunta ja tuulen nopeus 12-14 m/sek. Kaksi koululaista menehtyi kylmyyteen matkalla koulusta kotiin joulukuun alussa Baruun-Ulaan sumissa. Etsijät löysivät jäätyneet ruumiit vasta seuraavana aamuna.

Hyvin sää on vaarallista myös nälkäiselle karjalle. Viiden aimakin alueella yli 50 sumissa on paksu lumipeite: laaksoissa 15-30 senttimetriä, vuoristolaitumilla 80-90 senttimetriä. Noin 300 000 eläintä on siirretty Bayan Olgii aimakista naapuriprovinssihin.

Yksinhuoltajaäidit

Yli 80 % Mongolian yksinhuoltajaaideista elää köyhyydessä. Yksinhuoltajaäitien määrä lisääntyy jatkuvasti. Vuonna 1993 yksinhuoltajaäitejä oli 36 813, v. 1994 40 819 ja v. 1995 42 595. Syynä yksinhuoltajaäitien osuuden lisääntymiseen katsottiin olevan miesten alkoholinkäyttö. Vuonna 1994 perustettiin yhdistys yksinhuoltajaäitien auttamiseksi. Se sai perustamisvaiheessa Mongolian hallitukselta rahaa 500 000 Tg ja Maailman naistenrahastolta 3000 US\$. Naisille opetettiin kenkien valmistusta, ompelua ja englannin kielen opiskelua.

Yksinhuoltajaisien määrä Mongoliassa v. 1993 oli 5000.

Katulapset haluavat opiskella (B. Indra)

Vuosi sitten Gansukh, 14, lähti kotoaan ostamaan leipää. Hän ei palannut kotiinsa, koska pelkäsi vanhempien rankaisevan häntä ankarasti siitä, että hän oli kadottanut rahan.

Kun hän liittyi katulasten jengiin, koko hänen elämänsä muuttui. Sen sijaan, että hän olisi mennyt kouluun, hän vaelteli pääkaupungin katuja ja etsi leivän tähteitä sekä kerjasi rahaa. Öisin hän nukkui likaviemärisissä tai kyyristyneenä asuintalojen rappukäytävissä.

Monen kuukauden kovan elämän jälkeen poliisi viimein vei hänet katulasten turvakoti Temuulel'iin, joka oli hiljattain avattu keskikaupungilla. Toisten 32 muun teini-ikäisen kanssa hänellä on rauhallinen asunto, tavallista ruokaa ja hän jopa aloitti koulun käymisen uudelleen.

"Keskuksemme on avattu Euroopan Unionin rahoituksella," sanoo turvakodin johtaja Erdenechuluun L. "Se mitä toivomme saavuttavamme, on lasten sopeuttaminen takaisin normaaliin elämään."

Mongolian pääministeri puhui YK:ssa

Mongolian pääministeri Enkhsaikhan osallistui YK:n 51. istuntoon New Yorkissa. Puheessaan hän kertoi Mongolian tämänhetkisestä tilanteesta sekä talousuudistuksista. Hän allekirjoitti myös kansainvälisen sopimuksen ydinkoekiellosta. Hänen tarkoituksenaan oli tavata mm. myös Korean ja Singaporen ulkoministerit sekä UNICEFin johtaja. Washingtonissa hän aikoi osallistua Maailmanpankin johtokunnan kokoukseen. Hän aikoi myös tavata Yhdysvaltojen valtion virkamiehiä sekä liiketalouden edustajia. Matka kesti viikon ja oli pääministerin ensimmäinen ulkomaanmatka.

Parlamenttikausi alkoi

Parlamentti aloittaa kautensa yksityistämistä ja maanomistusta koskevien lakien käsittelyllä. Käsiteltävänä on myös hallituksen nelivuotissohjelma ja talousuudistusten aiheuttamat sosiaaliset kysymykset, verolakipaketti, vuoden 1997 budjetti, talouskehityksen linjat, parannukset lakiin koulutuksesta, parlamenttilain tarkistaminen, lakipaketti rikollisuuden ehkäisemisestä, ulkomaalaisten sijoituslait ja lakiehdotus painovapaudesta.

Paikallisvaalit

Äänestämättä jättäneiden osuus nousi kesäkuun parlamenttivaaleista syyskuun paikallisvaaleihin (19 - 27.9.) verrattuna 1,2 prosentista 10,7 prosenttiin. Ulaanbaatarin alueella parlamenttivaalien ja paikallisvaalien tulosten muutokset ovat pieniä.

Ulaanbaatar	Kesäkuu 3-10	Parlamentti- vaalit -96	Paikallis- vaalit -96
Coalition	51.4 %	48.9 %	54.5 %
MTRP	30.7 %	34.2 %	28.7 %
Muut	17.8 %	15.9 %	16.9 %

Parlamenttivaalit 1996	Hentii	Hovd
Coalition	57.3 %	61.2 %
MPRP	29.5 %	37.0 %
Muut	13.2 %	1.8 %

Mielipidetutkimukset osoittavat, että äänestäjien asenteet pysyvät enemmän tai vähemmän muuttumattomina riippumatta maan nopeasti muuttuvasta taloudellisesta tilanteesta.

Koiranmetsästys

Ulaanbaatarin 120 000 kulkukoira-kannan säätelyä hoitaa Noot'in yhtiö, jossa työskentelevät kolme miestä tappavat vuosittain 20000 koiraa. Ellei koirakantaa pienennettäisi, koirien määrä olisi mahdollisesti viiden vuoden kuluttua 700 000. Liian suuri kulkukoira-kanta muodostaa kaupungissa ongelman. Koirat ovat joskus hyökänneet lasten kimppuun ja pureet heitä. Ne levittävät myös tarttuvia tauteja. Kaupunki maksaa jokaisesta tapetusta koirasta 1300 Tg, josta metsästäjän palkka on 200 Tg ja ajajan palkka n. 100 Tg. Joka yö ammutaan 20 - 40 koiraa. Metsästäjän ansio on 80 000 Tg/kk.

Buddhalaisen tradition mukaan syntiset ihmiset syntyvät uudelleen koiriksi. Koirien metsästäjät saavat osakkeen ihmisten painostusta, kirouksia, heitä heitellään kivillä ja joskus heidät päälle kaadetaan roskia.

Talvikautena koirannahkat myydään Sor Furs -yhtiölle, joka valmistaa niistä takkeja ja saappaita. Takkeja viedään Siperiaan. Raakanahkan hinta on 400 Tg. Kuudesta koirannahkasta valmistetun takin hinta on jopa 80 000 Tg.

Hevosen jouhet saavuttaneet mainetta puhtaautensa ansiosta

Mongolialaisen hevosen jouhet ovat saaneet huomiota eräänä maailman kemiallisesti puhtaammista raaka-aineista. Hevosen häntäjouhia vietiin maasta vuonna 1996 yhteensä 43,8 tonnia ja harjajouhia yli 865,5 tonnia (Saksaan yli 37 tonnia). Vuonna 1995 harjajouhia vietiin Kiinaan 839,85 tonnia, Venäjälle 2,5 tonnia ja Iso-Britanniaan 2,38 tonnia. Hevosen jouhista tehdään siveltimiä ja peruukkeja sekä niitä käytetään mattojen valmistamiseen. Valkeita jouhia käytetään viuluissa ja muissa kielisoittimissa.

Koiranlihan vientiä vastustettu

Valtionyhtiön koiranlihan kauppa Etelä-Koreaan on kohdannut vastustusta. Mongolia oli valmistautunut toimittamaan Etelä-Koreaan vuosittain 60 tonnia koiranlihaa, hinta 30 US\$/kg. Viennin ovat estäneet hallitus ja terveysviranomaiset sekä Kiinan ja Venäjän viranomaiset, jotka eivät sallineet tavaralahetyksen kulkea alueensa kautta. Kansainvälinen sopimus edellyttää, että koirille tehtäisiin seitsemän erilaista yksityiskohtaista lääketieteellistä tarkastusta. Näitä ei Mongoliassa tehdä. Liikatarjonta on johtanut koiranlihan ja nahkojen polkumyyntiin. Ulaanbaatarissa arvioitiin olevan n. 120 000 kulkukoira (v. 1996). Valtionyhtiö joutui perustamaan koira-asemia, joiden kustannuksiksi tuli 500 tugriki/koira.

Maaseudun asukkaat muuttavat pääkaupunkiin

Viimeisen neljän vuoden aikana noin 40 000 maaseudun asukasta on muuttanut pääkaupunkiin, jossa he aikovat saada toimeentulonsa kenkiä kiillottamalla. Eniten ihmisiä on muuttanut Zavkhanin, Tovin, Gobi-Altain, Ovorangein ja Bayankhongorin alueilta. Muuttoliikkeen syyinä näyttävät olleen työttömyys ja nousevat hinnat. Polttoaineen hinta Uvsin Aimakissa on 215 Tg/l ja itäisimmissä aimakeissa 205 Tg/l kun sen hinta pääkaupungissa on vain 178 Tg/l.

WHO kiirehtii julkisten ja yksityisten terveydenhuoltopalvelujen yhdistämistä

Dr De Silva, joka on WHO:n edustaja Mongoliassa, haluaa kehittää perhelääkärijärjestelmää. WHO (World Health Organisation) aikoo tukea terveysministeriön uudistuksia ja parantaa terveydenhuollon laatua. De Silvan mielestä ihmiset tarvitsevat muutoksen elämäntavoissa ja oman terveydentilansa tarkkailussa. WHO:n budjetti on vuosille 1996 - 97 2,4 US\$. Meneillään on 30 projektia.

Maastoralli -96 Ulaanbaatarissa

Kansainvälisen maastorallin osallistujat saapuivat Ulaanbaatariin illalla 25. syyskuuta 1996. Ralli, 9781 km, oli alkanut Pariisista kolme viikkoa aikaisemmin ja jatkui Venäjän läpi Mongoliaan. Ralliin osallistui 99 moottoriurheilijaa 15 maasta. Mongolian B. Gantulga sijoittui neljänneksi moottoriurheilijaryhmänsä mukana.

Esimerkiksi v. 1995 maassa kuoli aivokalvontulehdukseen (Meningococcal Meningitis) yli 200 lasta. WHO ja terveysministeriö laatiivat rokotusohjelman 2 - 18 -vuotiaille, jolloin v. 1996 aivokalvontulehdukseen sairastuneita rekisteröitiin 500, joista 25 % kuoli. Nämä olivat De Silvan mukaan jääneet rokotusohjelman ulkopuolelle. Samana vuonna Mongoliaa kohtasi kurkkumätäepidemia. Yli 20 kuoli 130 sairastuneesta ja 40 % väestöstä (16 - 40 -vuotiaat) rokotettiin. Aikaisemmin vuonna 1996 yli 600 000 lasta (9 kk - 10 v) rokotettiin tuhkarokkoa ja poliota vastaan. Saman vuoden kole-raepidemiaan sairastuneita oli 178, joista 12 ihmistä kuoli.

Vanhvoja sutria siirretään tietokoneelle

Gandan^{un} luostarin kirjaston puoli miljoonaa Mongolian buddhalaista sutraa aiotaan tallentaa tietokoneelle seuraavana vuonna. Siirto tullee kestämään vähintään seitsemän vuotta. Sutrakokoelma aiotaan myös laittaa Internetiin.

Ulkomaalaiset vangit

Yli 6000 mongolialaisen vangin joukossa on 5 ulkomaalaista; 3 kiinalaista ja 2 venäläistä. He ovat eraässä maan 27 vankilasta ja samoissa olosuhteissa kuin muutkin vangit. Mongolialaisen miehen murhasta kuolemaantuomitus kiinalaisen rangaistus muutettiin 25 vuodeksi vankeutta. Ensimmäisen viiden vuoden ajan hän on jatkuvassa kameravalvonnassa. Vangille annetaan kuitenkin raitista ilmaa tunti päivittäin, lupa lähettää yksi kirje kuukaudessa ja lupa yhteen vierailukertaan vuodessa (3 tuntia).

Hintojen nousu jatkuu

Mongolian valtion tilastotoimiston mukaan tavaroiden ja palveluiden hinnat ovat nousseet keskimäärin 42,8 % vuoden 1995 lokakuusta. Asuntojen vuokrat ovat nousseet 4,2 %, lämmitys 60 %, veden hinta 100 %, sähkö 62,5 %, ruoka 39,9 %, tekstiilit 28,6 % sekä lääkkeet ja lääkintäpalvelut 22,7 %.

Lyhyesti

- * Mongolian poliisi on liittynyt Interpoliin
- * yli 2000 mongolialaisella on ollut maksa-, vatsa-, kurkku- tai kohtukasvain v. 1995
- * naisilla on ollut aikaisempia vuosia enemmän rinta- ja kohtu-syöpää
- * valtion tilastotoimiston mukaan savukkeiden tuonti on kasvanut (vsta 1995 vuoteen 1996) 19,6 % ja tietokoneiden 3,2 %
- * antibioottien tuonti oli 53-kertaistunut.

Ulaanbaatar ekologisen uhkan edessä

Ilmansaasteet ovat lisääntyneet pääkaupungissa. Hiilimonoksidin (häkä) osuus ylittää kolminkertaisesti ja pölypitoisuus nelinkertaisesti sallitun tason. Useat Ulaanbaatarin alueet kärsivät normit ylittävistä kemikaalipitoisuuksista. Tutkimusten mukaan pääilmonsastuttajat ovat keskusvoimalat, yli 140 pienimuotoista hiilipolttoista uunia ja 62 000 ajoneuvoa. Vuoden aikana nämä laskevat liikkeelle yhteensä 180 000 tonnia ilmansaasteita. Noin 10 000 tonnia tulee pienistä keskuslämmityskattiloista ja 116 000 tonnia autoista. Ulaanbaatarin 700 000 asukkaasta vain 40 % asuu taloissa, joissa on keskuslämmitys. Loput lämmittävät talvella jurttansa pääasiassa hiilellä.